

Микола Барановський

ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ: ПРАКТИКУМ

Навчально-методичний посібник



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Микола Барановський

**ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ:
ПРАКТИКУМ**

Навчально-методичний посібник

Ніжин - 2024

УДК: 911.3 (076.5)

Б 24

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. Гоголя)
Протокол №16 від 30 червня 2024 р.

Рецензенти:

Філоненко І. М. – кандидат географічних наук, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Афоніна О. О. – кандидат географічних наук, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Барановський М. О.

Б 24 Географія населення: практикум: навч.-метод. посіб. Ніжин:
НДУ ім. М. Гоголя, 2024. 36 с.

Навчально-методичний посібник містить завдання для проведення аудиторних практичних занять із курсу «Географія населення». Призначений для здобувачів закладів вищої освіти України, що навчаються на спеціальностях 014 Середня освіта (Географія), 106 Географія та 103 Науки про Землю.

© НДУ ім. М. Гоголя, 2024

© Барановський М.О., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРАКТИЧНА РОБОТА №1. ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА РОЗПОДІЛ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ	5
ПРАКТИЧНА РОБОТА №2. ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ	9
ПРАКТИЧНА РОБОТА №3. СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ СВІТУ ..	14
ПРАКТИЧНА РОБОТА №4. РОЗМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ	18
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5. МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ	21
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6. ГЕОГРАФІЧНІ ФОРМИ РОЗСЕЛЕННЯ. МІСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ	24
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7. УРБАНІЗАЦІЯ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	31
Додаток А. Щільність населення у розрізі районів України, 2021 р.	31
Додаток Б. Адміністративна карта України	33
Додаток В. Найбільші за людністю міста світу.....	34
Додаток Г. Політична карта світу.....	35

ПЕРЕДМОВА

Населення відіграє особливу роль у розвитку планети Земля, оскільки воно є одночасно і головним виробником, і головним споживачем усього того, що створено людською спільнотою за тисячолітню історію її існування. Вивченням народонаселення займаються представники багатьох наук – демографії, економіки, соціології, філософії тощо. Географічні аспекти формування чисельності, складу та відтворення населення є предметом вивчення географії населення як галузі суспільної географії. Ця дисципліна посідає особливе місце у структурі підготовки майбутніх учителів і науковців та є базовим курсом для студентів географічних спеціальностей.

Поряд із лекціями, навчальною програмою передбачено проведення практичних занять. Їхня тематика тісно пов'язана з лекційним курсом і складає з ним єдине ціле. Кожна практична робота посібника включає кілька завдань, складених на основі чинної навчальної програми з географії населення, інформації різноманітних статистичних довідників і досвіду викладання цього курсу в ННІ природничо-математичних, медико-біологічних наук та інформаційних технологій Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Завдання до кожної з тем підібрані з урахуванням набуття здобувачами навичок роботи зі статистичними матеріалами, на основі аналізу яких вони мають робити відповідні теоретичні висновки та узагальнення. Велика увага приділяється також виробленню у студентів практичних умінь з побудови графіків, діаграм, із проведення статистичних обчислень, побудови соціально-економічних карт тощо.

Проведення практичних занять без попередньої самостійної підготовки малоефективне. Через це в цьому посібнику до кожної з тем розроблено перелік контрольних запитань, із розгляду яких і мають розпочинатися практичні заняття.

Це видання призначене для здобувачів закладів вищої освіти. Водночас воно може стати в нагоді учителям при вивченні відповідних тем у шкільних курсах географії, при підготовці науково-дослідницьких робіт у системі Малої академії наук України.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1
ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА РОЗПОДІЛ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ
(4 год)

Мета роботи: встановити історичні аспекти становлення обліку населення та його проведення; схарактеризувати зміст програми перепису населення; визначити загальні особливості динаміки чисельності населення світу; проаналізувати особливості динаміки чисельності населення у розрізі континентів і груп країн; визначити частку населення окремих регіонів у народонаселенні Землі.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення перепису населення та схарактеризуйте його особливості.
2. Розкрийте сутність поняття «критичний момент перепису». Коли і з якою метою він запроваджується?
3. З яких частин (блоків) складається програма перепису населення? Коротко їх схарактеризуйте.
4. Які категорії населення виділяються під час проведення переписів населення? Яка різниця між ними?
5. Схарактеризуйте особливості динаміки чисельності населення світу загалом та у розрізі окремих регіонів.
6. Розкрийте відмінності у темпах приросту населення в економічно розвинених країнах і в країнах, що розвиваються. Якими чинниками вони визначаються?

Завдання 1. За даними табл. 1 побудуйте та проаналізуйте графік динаміки чисельності населення світу за 1000-2024 рр. На основі побудованого графіка визначте:

- загальну тенденцію динаміки чисельності населення світу;
- періоди повільного та швидкого зростання населення Землі та поясніть причини цього;
- періоди подвоювання населення світу й схарактеризуйте їхню динаміку.

Табл. 1. Динаміка чисельності населення світу

Роки	Чисельність населення, млн осіб	Роки	Чисельність населення, млн осіб
1000	265	1900	1630
1500	425	1950	2516
1700	610	2010	6830
1750	720	2016	7430
1800	905	2024	8119
1850	1200		

Завдання 2. Побудуйте та проаналізуйте графіки динаміки чисельності населення окремих регіонів світу у ХХ-ХХІ ст. (табл. 2). Обчисліть, у скільки разів збільшилася кількість населення окремих регіонів світу за 1900-1950 та 1950-2024 рр. Проаналізуйте отримані результати, зробіть відповідні висновки.

Табл. 2. Динаміка чисельності населення у розрізі регіонів світу у ХХ-ХХІ ст. (млн осіб)

Роки	Європа	Азія	Африка	Північна Америка	Латинська Америка	Австралія і Океанія	Світ загалом
1900	420	948	110	81	64	7	1630
1940	575	1244	191	146	128	11	2295
1950	572	1392	220	166	164	12	2526
1960	639	1715	275	199	216	15	3060
1970	703	2140	356	226	283	19	3727
1980	750	2569	475	249	364	22	4430
1990	787	3116	633	278	445	26	5285
1999	729	3634	767	307	511	30	5978
2010	720	4149	984	348	594	35	6830
2015	738	4393	1186	358	634	39	7349
2024	742	4785	1495	381	670	46	8119

Форма запису результатів виконання завдання 2

Роки	Європа	Азія	Африка	Північна Америка	Латинська Америка	Австралія та Океанія	Світ загалом
Зростання населення, млн осіб							
1900-1950							
1950-2015							

Завдання 3. На основі даних табл. 3 проаналізуйте динаміку чисельності населення світу у розрізі основних його регіонів і груп країн. Визначте і порівняйте частку населення окремих регіонів і груп країн у загальній чисельності населення світу за 1950 та 2024 рр. Обчисліть абсолютний приріст і темпи приросту населення в розрізі основних регіонів світу за 1950-2024 рр. і поясніть причини відмінностей. Установіть регіональні чинники неоднорідної динаміки і виділіть періоди демографічного вибуху, уповільнення чи зменшення темпів зростання чисельності населення.

Табл. 3. Динаміка чисельності населення у розрізі регіонів світу

Регіони світу, групи країн	Населення, млн осіб				
	1950	1980	2000	2010	2024
Європа	572,9	484,4	728,9	719,7	742,0
Азія	1375,7	2567,8	3634,4	4148,9	4785,0
Африка	224,4	480,8	766,6	984,2	1495,0
Латинська Америка	164,8	360,2	511,3	594,4	670,0
Північна Америка	166,1	251,9	307,2	348,1	381,0
Австралія й Океанія	12,6	22,7	30,0	34,8	46,0
Економічно розвинені країни	832,7	1136,6	1185,2	1229,4	1455,0
Країни, що розвиваються	1683,8	3296,8	4793,2	5600,7	6664,0
Світ у цілому	2516,5	4433,4	5978,4	6830,1	8119,0

Результати завдання 3 запишіть у таблицю

Регіони, групи країн	Частка населення, %		Відсоток росту або зменшення	Абсолютний приріст, млн осіб	Темпи приросту, %
	1950	2024			
Європа					

Абсолютний приріст – різниця між даним рівнем (Y_i) і тим, з яким проводиться порівняння (Y_0). Він визначається за формулою: $A_{np.} = Y_i - Y_0$.

Темпи приросту – відношення абсолютного приросту до того рівня, з яким проводиться порівняння, виражене у відсотках: $T_{np.} = \frac{Y_i - Y_0}{Y_0} \cdot 100\%$.

Завдання 4. За даними табл. 4 проаналізуйте особливості динаміки чисельності населення країн із різним типом відтворення. Побудуйте стовпчикові діаграми зростання чисельності населення трьох країн (на вибір).

Табл. 4. Динаміка чисельності населення світу деяких країн світу (тис. осіб)

Країни	1930	1950	1970	1995	2000	2010	2024
Болгарія	5733	7251	8490	8400	8200	7497	6619
Польща	31472	24824	32805	38500	38800	38038	40222
США	123200	152271	153095	260600	278400	317641	341814
Швеція	6131	7014	8046	8800	8900	9293	10673
Венесуела	2840	4962	10332	21200	24200	26814	29395
Мексика	16553	26882	50670	88500	98900	110645	129388
Алжир	6554	8758	14012	27400	31500	35423	46278

Завдання 5. Використовуючи матеріали статистичного збірника («[World Population 2023. Data Sheet](#)»), визначте у кожному із макрорегіонів світу по п'ять країн, які є лідерами за кількістю населення. За даними цього статистичного збірника проведіть територіальне групування країн світу за чисельністю населення у розрізі макрорегіонів. Результати групування та аналізу необхідно подати у вигляді таблиці. У кожній колонці таблиці потрібно вказати кількість країн певної людності і кількість населення, яке у них проживає, наприклад, 5/125.

Макрорегіони	Групи країн за кількістю населення, млн осіб						
	до 5	5-10	10-25	25-50	50-100	100-500	понад 500
Європа							
Азія							
Усього							

Завдання 6. Використовуючи формулу Корчак-Чепурківського, визначте прогнозну кількість населення світу та окремих країн. Формула для визначення перспективної кількості населення: $t = \frac{2(S_t - S_0)}{k(S_t + S_0)}$, де S_0 – кількість населення у базовому році, S_t – кількість населення через t років, k – коефіцієнт природного приросту в частинах одиниці.

Задача 1. Населення Землі у 2024 р. становило 8,1 млрд осіб. Обчисліть, скільки населення буде проживати на планеті у 2040 р., якщо природний приріст буде становити відповідно 10, 11 та 13 %.

Задача 2. Базуючись на даних табл. 2 (вихідними є дані за 2024 р.) обчисліть, скільки населення буде проживати в Північній Америці, Африці та Азії у 2044 р., якщо їхній природний приріст становитиме відповідно 4, 26 та 11 %.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2 ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ (2 год)

Мета роботи: виявити географічні відмінності у показниках народжуваності, смертності та природного приросту для країн із різним типом відтворення населення; схарактеризувати особливості різних видів демографічного переходу; порівняти заходи та завдання демографічної політики у різних державах світу.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення народжуваності. Якими одиницями вона відображається?
2. Якими чинниками визначають особливості народжуваності у різних країнах і регіонах світу?
3. Якими чинниками визначаються географічні відмінності смертності населення?
4. Назвіть головні причини смертності населення світу. Чи є різниця у причинах смертності населення економічно розвинених країн і країн, що розвиваються?
5. Назвіть та схарактеризуйте основні типи відтворення населення. Для яких регіонів світу вони притаманні?
6. Які особливості властиві сучасному типу відтворення населення?
7. Дайте визначення демографічної політики. Наведіть приклади заходів демографічної політики, які використовуються у країнах із різним типом відтворення населення.

Завдання 1. Використовуючи матеріали табл. 5, проаналізуйте динаміку показників народжуваності окремих регіонів світу. Чим, на вашу думку, можна пояснити загальносвітову тенденцію зниження народжуваності, що спостерігається в останні десятиліття?

Табл. 5. Динаміка коефіцієнтів народжуваності у розрізі регіонів світу, ‰

Регіони світу	Народжуваність, ‰						
	1935-1940	1950-1955	1965-1975	1980-1990	1990-1995	2005-2010	2022
Світ	38	35	33	27	25	21	17
Європа	19	20	16	15	12	9	9
Азія	36	39	37	28	25	21	14
Північна Америка	18	25	18	17	16	13	11
Латинська Америка	39	42	39	32	26	21	15
Африка	47	45	47	46	42	37	32
Австралія і Океанія	20	24	30	25	18	15	15

Завдання 2. За матеріалами статистичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#) проведіть групування країн Європи та Африки за показниками народжуваності. Заповніть таблицю, розподіливши країни цих макрорегіонів на шість груп. Установіть, які мезорегіони характеризуються низькими та високими показниками народжуваності на тлі пересічних для Європи та Африки показників.

Регіони та країни	Показники народжуваності, ‰					
	Дуже низькі (до 8)	Низькі (8,1-12)	Нижче середнього (12,1-20)	Середні (20,1-25)	Високі (25,1-35)	Дуже високі (понад 35)
Європа						
Африка						

Завдання 3. Побудуйте та проаналізуйте графіки динаміки показників народжуваності різних типів країн світу (табл. 6).

Табл. 6. Показники народжуваності деяких країн світу, ‰

Країни	Роки							
	1950	1960	1970	1980	2000	2008	2015	2024
Болгарія	21,7	16,9	16,3	14,1	8,0	10,2	9,2	7,9
Румунія	24,9	16,7	21,1	17,0	10,0	10,6	9,3	8,5
Швеція	15,5	15,0	14,1	11,1	8,0	10,1	11,8	10,7
Данія	17,9	17,0	14,4	11,3	11,0	11,4	10,3	11,3
Франція	19,5	18,4	16,7	14,9	12,0	12,7	11,8	10,9
Мексика	46,5	44,8	42,1	34,0	22,0	20,7	18,3	14,3

На основі побудованих графіків і матеріалів статистичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#) установіть:

- загальну тенденцію динаміки показників народжуваності у різних країнах світу;
- неодноразовість зниження народжуваності у країнах із різним типом відтворення населення;
- відмінності у величині показників народжуваності у різних типах країн;
- шкалу величин показників народжуваності.

Завдання 4. За даними табл. 7 проаналізуйте динаміку коефіцієнтів народжуваності в Україні. Чим пояснюється зниження показника народжуваності у державі упродовж 1989-2000 рр.? Які чинники зумовили чергове зниження народжуваності у 2012-2024 рр.?

Табл. 7. Народжуваність населення України, %

Роки	Народжуваність	Роки	Народжуваність	Роки	Народжуваність
1940	27,3	1995	9,6	2010	10,9
1950	22,8	1997	8,7	2011	11,0
1960	20,5	2000	7,8	2012	11,4
1970	15,2	2005	9,0	2014	10,8
1980	14,8	2008	11,0	2015	10,7
1989	13,4	2009	11,1	2024*	6,0

* - оцінка

Завдання 5. Проаналізуйте динаміку показників смертності населення різних регіонів світу (табл. 8). Чим можна пояснити зростання показників смертності в Європі та досить швидке його зниження у Латинській Америці, Азії та Африці? За даними статистичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#) визначте у кожному з макрорегіонів світу по п'ять країн, які мають найвищі показники смертності населення. Чим, на вашу думку, пояснюється їхня присутність у цьому рейтингу?

Табл. 8. Динаміка коефіцієнтів смертності у розрізі регіонів світу, ‰

Регіони світу	Смертність, ‰						
	1935-1940	1950-1955	1970-1975	1980-1990	1990-1995	2005-2010	2022
Світ	21	18	14	11	9	9	8
Європа	14	11	10	10	11	12	13
Азія	24	21	16	10	8	8	8
Північна Америка	11	10	9	9	9	8	9
Латинська Америка	21	18	12	8	7	6	8
Африка	30	26	20	16	14	14	8
Австралія і Океанія	11	9	10	10	8	8	7

Завдання 6. За даними табл. 9 побудуйте та проаналізуйте графіки динаміки показників смертності різних типів країн (на вибір). На основі побудованих графіків і статистичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#) визначте:

- загальну тенденцію динаміки коефіцієнтів смертності для різних країн;
- причини росту показників смертності у країнах із першим типом відтворення населення упродовж 1970-2000-х років;
- шкалу величин показників смертності.

Табл. 9. Показники смертності деяких країн світу, ‰

Країни	Роки							
	1950	1960	1970	1980	1989	2000	2008	2024
Румунія	12,4	8,7	9,5	9,7	10,9	13,0	11,8	14,6
Швеція	10,0	10,0	9,9	11,3	11,4	11,0	10,2	9,6
Данія	9,2	9,6	9,8	11,0	11,5	11,0	10,4	9,6
Франція	13,1	12,7	10,6	10,3	9,4	9,0	8,5	10,0
Мексика	16,2	11,4	8,7	6,9	5,3	5,0	4,7	6,5

Завдання 7. За даними картосхеми (рис. 1) проаналізуйте регіональні відмінності смертності дитячого населення у віці до 5 років. Чим зумовлені високі показники дитячої смертності в країнах переважно центральної Африки? За картосхемою установіть п'ять країн із найбільшими показниками дитячої смертності населення.

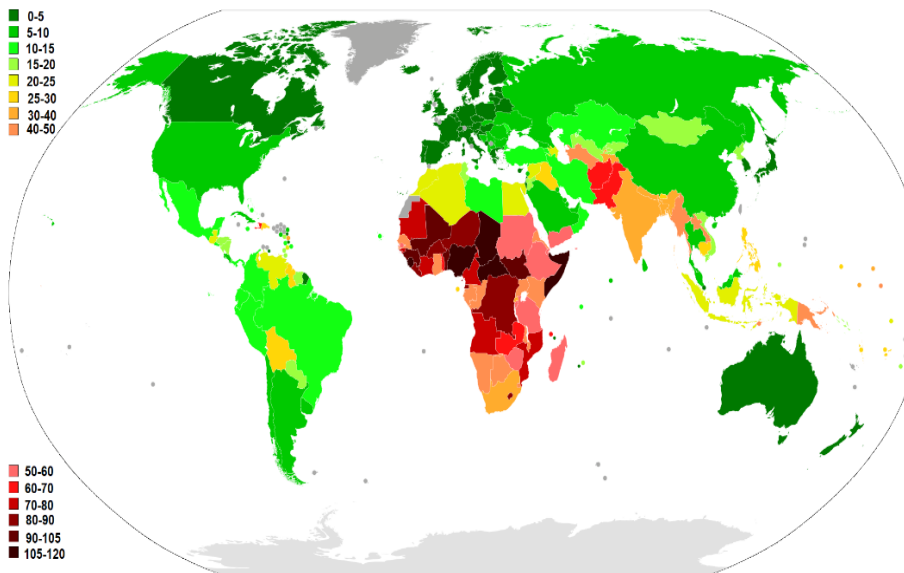


Рис. 1. Смертність дитячого населення у віці до 5 років, ‰

Завдання 8. За матеріалами табл. 10 проаналізуйте динаміку показників смертності населення України. Які причини зумовили зростання смертності населення упродовж 1960-1989 рр., а також за 2014-2024 рр.? Чи різняться ці причини між собою?

Табл. 10. Смертність населення України, ‰

Роки	Смертність	Роки	Смертність	Роки	Смертність
1940	14,3	1989	11,6	2010	15,2
1950	8,5	1995	15,4	2011	14,5
1960	6,9	2000	15,3	2012	14,5
1970	8,8	2005	16,6	2014	14,7
1980	11,4	2008	16,3	2015	14,9
1985	12,1	2009	15,3	2024*	18,6

* - оцінка

Завдання 9. На основі даних табл. 11 схарактеризуйте географічні відмінності показників середньої очікуваної тривалості життя населення у розрізі регіонів і окремих країн світу. Чим пояснюються: а) різниця у тривалості життя чоловіків і жінок; б) менша різниця у тривалості життя чоловіків і жінок у країнах, що розвиваються порівняно з розвинутими країнами.

Табл. 11. Середня очікувана тривалість життя у найбільших регіонах та окремих країнах світу (2023 р.)

Регіони, групи країн	Середня тривалість життя, років		Регіони, групи країн	Середня тривалість життя, років	
	Чоловіки	Жінки		Чоловіки	Жінки
Світ	70	72	Європа	75	81
Економічно розвинені країни	75	81	Латинська Америка	71	77
Країни, що розвиваються	69	73	Північна Америка	72	78
Африка	61	65	Австралія та Океанія	76	81
Азія	72	76	Україна	64	74

Додаткові завдання:

Обчисліть показники відтворення населення, якщо відомі такі дані.

1. Число народжених у країні у 2024 р. становило 2203 тис. осіб, із них народилося мертвими 32 тис. осіб. Обчисліть показник дитячої смертності та загальний показник народжуваності, якщо пересічна кількість населення країни у 2024 році становила 137560 тис. осіб.

2. Число народжених у країні у 2024 р. становило 1506 тис. осіб, із них народилося мертвими 18 тис. осіб. Обчисліть показник дитячої смертності та загальний показник народжуваності, якщо пересічна кількість населення країни в цей рік становила 95517 тис. осіб.

3. Число померлих у країні у 2024 р. становило: а) від серцево-судинних захворювань – 986 тис. осіб; б) від онкологічних захворювань – 110 тис. осіб; в) від нещасних випадків – 111 тис. осіб. Обчисліть показник смертності, якщо пересічна кількість населення країни у 2024 році становила 151347 тис. осіб.

Коефіцієнт народжуваності визначається за формулою:

$n^x = \frac{N^x}{S^x} \cdot 1000$, де N^x – кількість народжених; S^x – пересічна кількість населення країни (регіону).

Показник смертності населення визначається за формулою: $t^m = \frac{M^m}{S^m} \cdot 1000$, де M^m – кількість померлих; S^m – пересічна кількість населення країни (регіону).

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3 СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ СВІТУ (2 год)

Мета роботи: виявити географічні відмінності статево-вікової структури населення окремих регіонів і груп країн світу; опанувати методи побудови та аналізу статево-вікових пірамід.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення статевої структури населення?
2. Чому в дитячому населенні всіх країн і регіонів світу переважає чоловіча стать, а в пенсійному – жіноча?
3. Що таке вікова структура населення? На які вікові групи поділяється населення світу?
4. У чому полягає принципова відмінність вікової структури населення економічно розвинених країн і країн, що розвиваються?
5. Як графічно зображається статево-вікова структура населення світу?

Завдання 1. За даними табл. 12 схарактеризуйте особливості статевої структури населення різних регіонів світу. Чому в Азії, на відміну від інших частин світу, переважає чоловіче населення? Чим пояснюється той факт, що у населенні віком 0-14 р. в усіх макрорегіонах світу переважає чоловіче населення, а у віці понад 65 р. – жіноче?

**Табл. 12. Статева структура населення світу, 2022 р.
(кількість чоловіків на 1000 жінок)**

Регіони світу	Усього	У тому числі у віці, років		
		0-14	15-64	понад 65
Світ у цілому	1010,6	1062,7	1027,5	794,8
Європа	933,1	1054,6	987,1	700,6
Азія	1035,8	1088,3	1052,0	825,4
Африка	997,4	1024,9	992,7	785,4
Північна Америка	981,5	1047,5	1008,2	829,8
Латинська Америка	970,0	1039,6	977,2	771,5
Австралія та Океанія	1005,5	1063,6	1009,5	892,3

Завдання 2. Проаналізуйте статистичні показники табл. 13. Обчисліть частку населення різних вікових груп у загальній кількості населення регіонів світу. Порівняйте вікову структуру населення основних регіонів світу. Який з макрорегіонів світу й чому має станом на 2022 рік найкращу вікову структуру населення?

Завдання 3. Спираючись на дані статистичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#) та шкалу старіння Ж. Боже-Гарньє – Е. Россета, проведіть групування країн Європи за рівнем старіння населення. У яких мезорегіонах Європи і чому спостерігається найвищий рівень демографічного старіння населення?

**Табл. 13. Вікова структура населення
у розрізі регіонів світу, 2022 р.**

Регіони світу	Загальна кількість населення, млн осіб	Кількість населення, млн осіб			Частка в загальній кількості населення, %		
		0-14 р.	15-64	понад 65	0-14 р.	15-64	понад 65
Світ загалом	7975	2014	5178	783			
Європа	744	117	480	146			
Азія	4723	1094	3173	455			
Африка	1427	573	804	50			
П. Америка	377	67	245	65			
Л. Америка	660	153	446	61			
Австралія та Океанія	45	10	29	6			

Шкала старіння Ж. Боже-Гарньє – Е. Россета

Етап	Частка осіб у віці 60 років і більше	Етап старіння та рівень старості населення
1	до 8	Демографічна молодість
2	8-10	Перший переддень старості
3	10-12	Власне переддень старості
4	понад 12	Демографічна старість
	12-14	Початковий рівень демографічної старості
	14-16	Середній рівень
	16-18	Високий рівень
	понад 18	Дуже високий рівень демографічної старості

Завдання 4. Використовуючи рис. 2, порівняйте статеві-вікові піраміди країн із різним типом відтворення населення. Чому вони мають неоднакову основу? Чим пояснюється переважання жіночого населення над чоловічим у старших вікових групах? Чому у країнах із другим типом відтворення перевага жіночого населення над чоловічим є менш суттєвою, порівняно із першим типом відтворення?

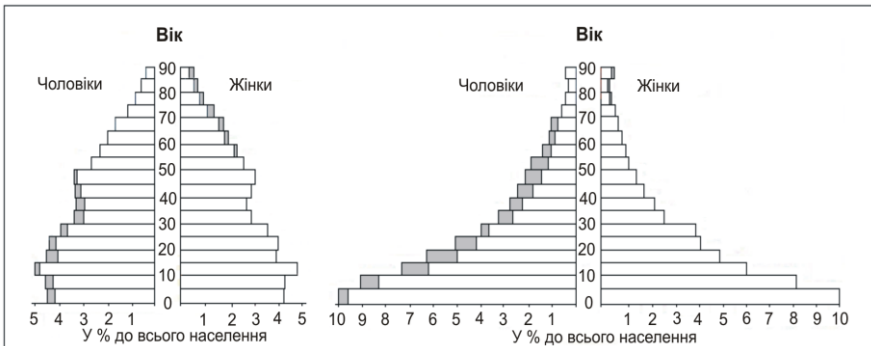


Рис. 2. Статеві-вікові піраміди країн із різним типом відтворення населення

Завдання 5. За даними табл. 14 побудуйте статеві-вікові піраміди країн із різним типом відтворення населення (на вибір). Проведіть аналіз цих пірамід за таким планом:

- визначте тип відтворення кожної із країн;
- визначте відсоткове співвідношення між чоловічим і жіночим населенням у кожній із країн та поясніть причини відмінностей;

- визначте відсоткове співвідношення молодших (0-14), середніх (15-60) та старших (понад 60 років) вікових груп і поясніть залежність вікового складу від типу відтворення населення.

Табл. 14. Статеві та вікова структура населення деяких країн світу (тис. осіб)

Вік	Італія (2024)		Перу (2024)		Танзанія (2024)	
	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.	Чол.	Жін.
Усього	28656,8	30041,0	17167,0	17516,5	34324,8	35095,1
0-4	1052,9	995,5	1488,4	1432,9	5662,2	5525,1
5-9	1188,2	1124,5	1468,9	1416,7	5042,1	4930,4
10-14	1370,5	1293,1	1515,4	1464,7	4337,2	4263,4
15-19	1469,7	1384,9	1516,9	1475,1	3846,8	3803,1
20-24	1507,2	1404,0	1398,2	1387,5	3203,9	3190,4
25-29	1565,8	1430,7	1350,2	1390,4	2524,4	2615,9
30-34	1626,7	1551,8	1311,7	1382,2	1970,4	2271,2
35-39	1673,4	1642,8	1244,5	1307,0	1702,8	2053,4
40-44	1812,7	1803,7	1124,4	1169,9	1557,9	1704,7
45-49	2125,1	2140,8	1030,9	1052,6	1317,2	1281,6
50-54	2342,2	2390,3	927,1	935,0	1003,4	937,7
55-59	2368,6	2455,3	766,8	782,5	716,5	720,4
60-64	2111,7	2251,8	627,4	670,2	502,7	587,7
65-69	1768,9	1948,9	505,0	560,5	375,1	473,9
70-74	1527,6	1741,5	383,1	440,8	272,0	335,7
75-79	1339,3	1614,5	261,5	316,1	178,1	221,2
80-84	940,8	1278,7	155,4	200,2	79,7	112,4
85-89	590,0	950,2	69,2	96,5	25,0	46,9
90-94	225,4	478,6	18,8	29,5	5,7	15,7
95-99	45,9	140,4	2,9	5,6	0,9	3,7
понад 100	4,2	19,0	0,3	0,6	0,8	0,6

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4
РОЗМІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ
(2 ГОД)

Мета роботи: проаналізувати характер та закономірності розміщення населення світу й України; виявити основні умови та чинники, що їх зумовлюють; засвоїти методи побудови карт розміщення населення.

Контрольні запитання до теми:

1. Які основні чинники природного та суспільно-географічного характеру визначають особливості розміщення населення світу?
2. Як визначити показники «щільності населення» та «економічної щільності населення»? Які недоліки притаманні показнику «щільності населення»?
3. Чи можна за показником щільності населення робити висновок про рівень соціально-економічного розвитку окремих територій (регіонів) чи країн? Відповідь обґрунтуйте.
4. Схарактеризуйте загальні риси заселеності Землі.
5. Розкрийте особливості розміщення населення у розрізі окремих частин світу.
6. Які методи картографування населення вам відомі?

Завдання 1. За даними табл. 15 обчисліть щільність населення у розрізі регіонів світу за 1950-2024 рр. Порівняйте отримані результати. Чому, на вашу думку, у світі простежується постійне зростання щільності населення? Чим можна пояснити неоднакові темпи зростання цього показника у різних регіонах світу?

Табл. 15. Площа та кількість населення у розрізі регіонів світу

Регіони світу	Площа, млн км ²	Населення, млн осіб				
		1950	1980	1990	2010	2024
Європа	10,5	572	750	787	720	742
Азія	43,9	1392	2569	3116	4149	4785
Північна Америка	24,3	166	249	278	348	381
Латинська Америка	17,8	164	364	445	594	670
Африка	30,3	220	475	633	984	1495
Австралія та Океанія	8,9	12,5	22,8	26,2	35,0	46
Світ загалом	133,7	2526	4430	5285	6830	8119

Результати завдання 1 запишіть у вигляді таблиці.

Регіони світу	Щільність населення, осіб/км ²					Зростання за 1950-2024 рр., %
	1950	1980	1990	2010	2024	
Європа						
Азія						
:						

Завдання 2. Проаналізуйте карту щільності населення світу (рис. 3) та статичного збірника [«World Population 2023. Data Sheet»](#). На основі їхнього аналізу: 1) схарактеризуйте загальні риси заселеності Землі; 2) розкрийте особливості розміщення населення у розрізі частин світу; 3) визначте основні регіони високої щільності населення і поясніть причини їхнього утворення; 4) установіть регіони світу з найменшою щільністю населення і поясніть, з якими територіями Землі вони пов'язані; 5) у кожному з макрорегіонів світу виділіть по три країни з найбільшою та найменшою щільністю населення.

Завдання 3. За даними додатку А і карти (додаток Б) побудуйте та проаналізуйте карту щільності населення у розрізі адміністративних районів України. Зробіть пояснювальну записку до неї, висвітливши такі питання: а) які райони та регіони мають найвищу щільність населення, а які найнижчу? б) за рахунок якого населення (міського чи сільського) склалася висока щільність населення у відповідних районах та областях.

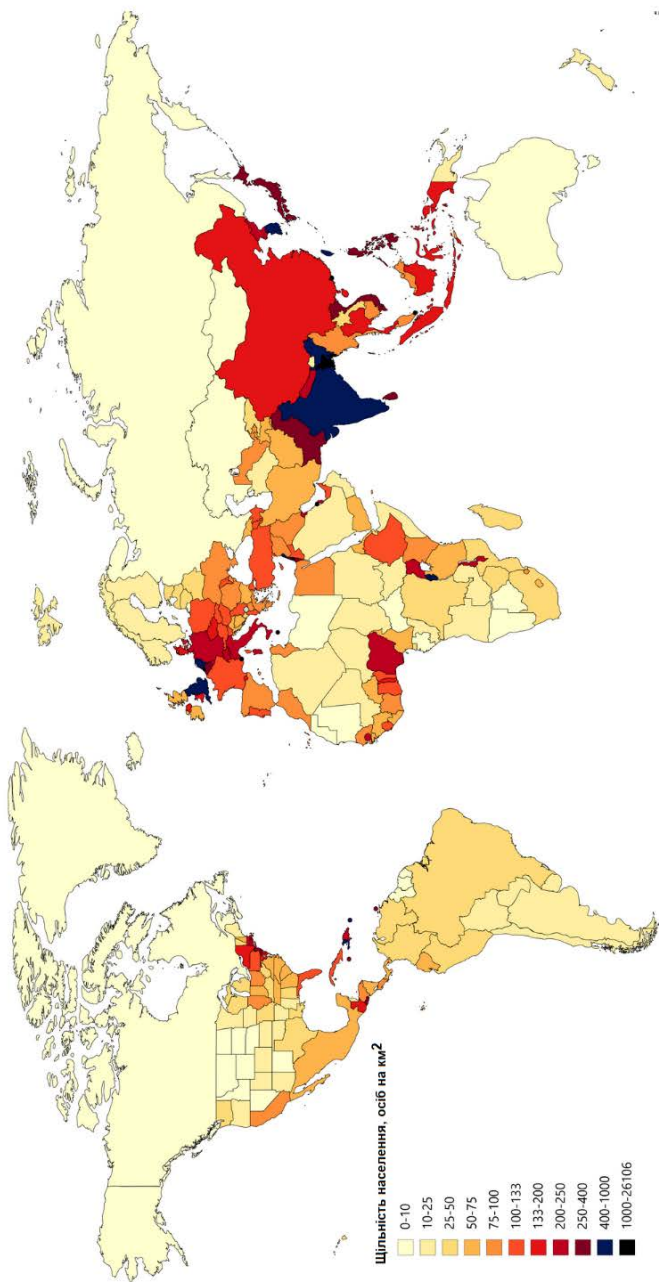


Рис. 3. Розміщення населення світу

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5 МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ СВІТУ (2 год)

Мета роботи: встановити головні причини та мотиви міграцій населення; з'ясувати вплив міграцій на формування кількості, расового та етнічного складу населення; засвоїти види класифікації міграцій; набути навичок обчислення показників міграційної рухомості населення.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення міграції населення. Схарактеризуйте мотиви та причини міграцій.
2. Розкрийте вплив міграцій на чисельність, статевий, віковий та етнічний склад населення окремих країн і регіонів.
3. Як класифікуються міграції за причиною, формою, напрямком та тривалістю?
4. Схарактеризуйте форми міграцій, які набули найбільшого поширення останнім часом.
5. Назвіть основні регіони й країни притоку та відтоку мігрантів.
6. Розкрийте цілі, завдання та заходи міграційної політики, які використовуються у різних країнах світу.

Завдання 1. Проаналізуйте дані табл. 16. Обчисліть (у %), на скільки збільшилася кількість міжнародних мігрантів упродовж 1990-2021 рр. Побудуйте графіки динаміки кількості міжнародних мігрантів у розрізі регіонів світу за 1990-2021 рр. (вертикальний масштаб: 1 см – 10 млн осіб). Поясніть, чому найбільш інтенсивно кількість міжнародних мігрантів зростала в Азії, Європі та у Північній Америці?

Табл. 16. Чисельність міжнародних мігрантів у розрізі регіонів світу

Регіони світу	Кількість міжнародних мігрантів, млн осіб					Зростання упродовж 1990-2021 рр., %
	1990	2005	2010	2015	2021	
Світ	154,2	190,6	220,7	244,0	280,6	
Африка	16,1	17,1	17,1	21,0	25,4	
Азія	49,7	53,3	67,8	75,0	85,6	
Європа	49,0	64,1	69,2	76,0	86,7	
Латинська Америка	7,1	6,6	8,1	9,0	14,8	
Північна Америка	27,7	44,5	51,2	54,0	58,7	
Австралія та Океанія	4,6	5,0	7,3	8,0	9,4	

Завдання 2. За картосхемою (рис. 4) та ресурсами Інтернет коротко схарактеризуйте основні регіони трудової міграції у світі. Заповніть таблицю.

Регіони притягнення робочої сили	Країни, які входять до складу регіону	Країни-реципієнти мігрантів	Причини, що зумовлюють міграції



Рис. 4. Міжнародна трудова міграція

Завдання 3. За даними табл. 17 визначте частку українських біженців у країнах Європи станом на початок 2024 року. Чим зумовлені наявні диспропорції в розподілу українських біженців в європейських країнах? Визначте три держави, які є лідерами за часткою мігрантів з України з урахуванням населення цих країн.

Табл. 17. Кількість українських біженців у країнах Європи

Країна	Біженці з України в країнах Європи (станом на 01.01.2024 року)		Країна	Біженці з України в країнах Європи (станом на 01.01.2024 року)	
	тис. осіб	%		тис. осіб	%
Німеччина	1270150		Словаччина	116005	
Польща	951560		В. Британія	102800	
Чехія	381190		Австрія	83560	
Іспанія	197750		Бельгія	75760	

Країна	Біженці з України в країнах Європи (станом на 01.01.2024 року)		Країна	Біженці з України в країнах Європи (станом на 01.01.2024 року)	
	тис. осіб	%		тис. осіб	%
Болгарія	172275		Литва	75350	
Румунія	147515		Норвегія	68145	
Італія	243250		Фінляндія	64950	
Нідерланди	116855		Франція	64725	
Разом: 4303115					

Завдання 4. Використовуючи інформацію, що міститься у таблиці 18, побудуйте статево-вікову піраміду внутрішньо переміщених осіб України. Визначте: 1) гендерне співвідношення внутрішньо переміщених осіб; 2) частку дитячого (до 17 років), працездатного (18-65 років) населення та осіб старших вікових груп (65+). Схарактеризуйте «портрет» пересічної внутрішньо переміщеної особи в Україні. Назвіть і коротко схарактеризуйте п'ять негативних наслідків внутрішньої міграції для соціально-економічного розвитку України.

Табл. 18. Кількість і статево-вікова структура внутрішньо переміщених осіб України (станом на 01.06.2023 року)

Вікові групи	Кількість внутрішньо переміщених осіб		Вікові групи	Кількість внутрішньо переміщених осіб	
	Чоловіки	Жінки		Чоловіки	Жінки
До 10 років	289654	273486	55-65	247337	356101
10-17	249849	238699	65-79	286331	522147
18-24	147434	183877	80-99	62208	171363
25-34	213250	374286	100 +	123	580
35-44	261430	467573	Разом	1957303	2914241
45-54	199687	326129			

Завдання 5. Визначте основні показники міграційної рухомості населення, якщо відомі такі дані:

1) населення адміністративного району становить 65 тис. осіб, кількість прибулого населення – 1520 осіб, вибулого населення – 2146 осіб;

2) чисельність населення країни становить 141,6 тис. осіб, кількість прибулого населення складає 78,8 тис. осіб, вибулого – 124,5 тис. осіб;

3) кількість жителів країни становить 245,8 тис. осіб, прибуле населення складає 54,2 тис. осіб, вибулого – 44,8 тис. осіб.

Показники міграційної рухомості населення:

Міграційний обіг – сума прибулого та вибулого населення з певної території: $M_{об.} = H_{пр.} + H_{в.}$;

Сальдо міграції – різниця між кількістю прибулого та вибулого населення з певної території (міста):

$$C_m = H_{пр.} - H_{в.};$$

Відносний міграційний приріст – сальдо міграції у розрахунку на 1000 осіб певної території (регіону, міста): $M_{пр.} = \frac{C_m}{H_{заг.}}$;

Коефіцієнт міграції з прибуття – відношення числа прибулих на дану територію до середньорічної чисельності населення регіону, виражене у %:

$$K_{пр.} = \frac{H_{пр.}}{H_{заг.}} \cdot 100\%;$$

Коефіцієнт міграції з вибуття – відношення числа вибулих з даної території до середньорічної чисельності населення регіону, виражене у %: $K_{в.} = \frac{H_{в.}}{H_{заг.}} \cdot 100\%$.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6 ГЕОГРАФІЧНІ ФОРМИ РОЗСЕЛЕННЯ. МІСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ (2 год)

Мета роботи: з'ясувати науково-змістовну сутність поняття «розселення населення»; закріпити знання географічних форм розселення, критеріїв, які використовуються для виокремлення міських поселень; проаналізувати будову міських поселень; розглянути різні класифікації міських поселень.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення поняття «розселення населення». Чому розселення є двоєдиним процесом?
2. Сформулюйте основний закон розселення.
3. Назвіть і схарактеризуйте основні форми розселення.
4. Які критерії використовуються у світовій практиці для виділення міських поселень?
5. З яких частин складається місто як складна соціально-економічна система?

6. Схарактеризуйте функціональні зони міст.
7. Як класифікуються міста за функціями та кількістю жителів?
8. Схарактеризуйте класифікацію міст за планувальною структурою.

Завдання 1. Використовуючи дані, подані у додатку В, позначте на контурній карті (додаток Г) міста світу, у яких мешкає понад п'ять млн осіб. Величиною пунсонів розділіть міста на три групи: 5-10 млн осіб; 10-15; понад 15 млн осіб. Проаналізуйте географію цих міст. У яких макро-регіонах і країнах світу цих міст найбільше? Чим це можна пояснити?

Завдання 2. Використовуючи дані табл. 19, проведіть групування міст Дніпропетровської та Київської областей за кількістю жителів (за 2022 р.). Зробіть порівняльний аналіз груп міст різної людності цих регіонів. Схарактеризуйте особливості співвідношення між часткою міст різної людності і часткою населення, яке у них проживає. Результати завдання запишіть у вигляді таблиці.

Завдання 3. Проаналізуйте динаміку населення міст Дніпропетровської та Київської областей (табл. 19). Які зміни у чисельності їхнього населення сталися упродовж 2001-2022 рр.? Обчисліть темпи скорочення населення міст Дніпро, Кривий Ріг, Нікополь, Фастів та Узин за указаний період, порівняйте їх між собою. Чи обґрунтованим є твердження – «чим менша людність міста, тим швидшими темпами скорочується у ньому населення»? У яких містах Дніпропетровської та Київської областей кількість жителів за 2001-2022 рр. збільшилася? Якими чинниками це можна пояснити?

Табл. 19. Чисельність населення міст Дніпропетровської та Київської областей

Місто	Кількість населення, осіб		Місто	Кількість населення, осіб	
	2001	2022		2001	2022
Дніпропетровська область			Київська область		
Апостолове	16,4	13,1	Березань	17,4	16,0
Верхівцеве	10,1	9,9	Біла Церква	200,1	207,3
Верхньодніпровськ	17,0	15,5	Богуслав	17,1	15,8
Вільногірськ	23,8	22,1	Бориспіль	53,9	64,1
Дніпро	1080,8	968,5	Боярка	36,0	34,4
Жовті Води	53,6	42,1	Бровари	86,8	109,8
Зеленодольськ	14,8	12,7	Буча	28,5	37,3
Кам'янське	255,8	226,8	Васильків	39,7	37,1
Кривий Ріг	709,0	603,9	Вишгород	22,9	33,1
Марганець	49,6	44,8	Вишневе	34,5	42,9

Місто	Кількість населення, осіб		Місто	Кількість населення, осіб	
	2001	2022		2001	2022
Нікополь	136,3	105,2	Ірпінь	40,6	65,2
Новомосковськ	72,4	69,9	Кагарлик	13,7	13,1
Павлоград	118,8	101,4	Київ	2611,3	2952,3
Перещепине	10,0	9,6	Миронівка	13,4	11,1
Першотравенськ	29,1	27,1	Обухів	32,8	33,3
Підгородне	17,8	19,1	Переяслав	31,6	26,3
Покров	44,8	37,5	Ржищів	8,4	7,2
П'ятихатки	20,6	18,1	Сквира	18,1	15,2
Синельникове	32,3	29,6	Славутич	24,4	24,5
Тернівка	29,2	27,0	Тараща	13,5	9,7
			Тетіїв	14,9	12,6
			Узин	13,2	11,9
			Українка	14,2	16,1
			Фастів	51,9	44,0
			Яготин	23,6	19,0

Зразок заповнення таблиці до завдання 2

Групи міст за людністю	Кількість міст		У них населення	
	Од.	%	Тис. осіб	%
Дніпропетровська область				
До 20 тис. осіб				
20,1-50,0 тис. осіб				
50,1-100,0 тис. осіб				
100,1-500,0 тис. осіб				
Понад 500 тис. осіб				

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7 УРБАНІЗАЦІЯ (2 год)

Мета роботи: розкрити науково-змістовну сутність поняття «урбанізація»; проаналізувати закономірності та особливості розвитку урбанізації у різних країнах світу; виявити географічні відмінності в її протіканні; встановити причини розвитку субурбанізації та формування систем міського розселення.

Контрольні запитання до теми:

1. Дайте визначення поняття «урбанізація». Поясніть відмінності між поняттями «урбанізація» та «урбанізованість».
2. Схарактеризуйте особливості розвитку урбанізації углиб та ушир.
3. Розкрийте основні закономірності та характерні риси урбанізації.
4. Дайте визначення понять «агломерація», «конурбація» та «мегалополіс». Розкрийте механізми їхнього утворення.
5. Які критерії використовуються у світовій практиці для визначення меж агломерацій?
6. Розкрийте внутрішню будову агломерацій.
7. Що таке субурбанізація? Які причини її розвитку на сучасному етапі?

Завдання 1. Проаналізуйте дані табл. 20. Обчисліть, на скільки збільшилися кількість і частка міського населення за 1940-2022 рр., а також щорічні темпи приросту міського населення за 1940-1975 та 1975-2022 рр. Чи є відмінності між макрорегіонами у щорічних темпах приросту міського населення у різні періоди? Які висновки про особливості й стадійність перебігу урбанізаційних процесів можна зробити на основі аналізу проведених обчислень? На прикладі одного з макрорегіонів (на вибір) детально розкрийте особливості розвитку урбанізації у ньому за таким планом:

- 1) назвіть країни з найбільшими й найменшими показниками рівня урбанізації у макрорегіоні ([«World Population 2023. Data Sheet»](#));
- 2) назвіть найбільші міста макрорегіону, чисельність населення, що проживає у них і країни, в яких вони розташовані;
- 3) укажіть на чинники, що визначають рівень і темпи урбанізації в макрорегіоні загалом, у країнах із максимальними та мінімальними показниками;

4) назвіть головні проблеми макрорегіону, пов'язані з урбанізаційними процесами.

Табл. 20. Динаміка чисельності й частки міського населення у розрізі регіонів світу

Регіони світу	1940		1975		2015		2022	
	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%	млн осіб	%
Європа	200	53	454	67	539	73	577	77,5
Азія	160	13	592	29	2065	47	2678	56,7
Африка	20	11	104	25	474	40	682	47,8
Північна Америка	85	59	177	74	290	81	317	84,2
Латинська Америка	40	31	196	61	507	80	548	83,1
Австралія та Океанія	5	53	29	76	27	70	31	68,7
Світ загалом	570	25	1538	38	3902	53	4833	57,0

Таблиця для запису результатів завдання 1.

Регіони світу	Зміни у міському населенні за 1920-2022 рр.		Щорічні темпи приросту міського населення, млн осіб	
	млн осіб	%	1940-1975	1975-2022
Європа				
Азія				
Африка				
Північна Америка				
Латинська Америка				
Австралія та Океанія				
Світ у цілому				

Завдання 2. Скориставшись даними про чисельність населення держав світу ([«World Population 2023. Data Sheets»](#)), обчисліть, яка частка населення відповідних країн живе в агломераціях, які входять до двадцятки найбільших (табл. 21). Поясніть відмінності цього показника для різних країн. Визначте, яка кількість населення проживає у найбільших агломераціях світу, скільки це становить відсотків від міського населення Землі?

Табл. 21. Найбільші агломерації світу, млн осіб

Міс-це	1950		1990		2023	
	Агломерація	Кількість жителів	Агломерація	Кількість жителів	Агломерація	Кількість жителів
1.	Нью-Йорк	12,3	Мехіко	20,2	Токіо-Йокогама	37,8
2.	Лондон	8,7	Токіо-Йокогама	18,1	Джакарта	35,4
3.	Токіо-Йокогама	6,7	Сан-Паулу	17,4	Делі	31,2
4.	Париж	5,4	Нью-Йорк	16,2	Гуанчжоу-Фошань	27,1
5.	Шанхай	5,3	Шанхай	13,4	Мумбаї	25,1
6.	Буенос-Айрес	5,0	Лос-Анджелес	11,9	Маніла	24,2
7.	Чикаго	4,9	Калькутта	11,8	Шанхай	24,0
8.	Москва	4,8	Буенос-Айрес	11,5	Сеул-Инчхон	23,2
9.	Калькутта	4,4	Бомбей	11,2	Каїр	22,7
10.	Лос-Анджелес	4,0	Сеул	11,0	Мехіко	21,9
11.	Пекін	3,9	Пекін	10,8	Калкота	21,7
12.	Осака	3,8	Ріо-де-Жанейро	10,7	Сан-Паулу	21,5
13.	Мілан	3,6	Тяньцзінь	9,4	Нью-Йорк	21,4
14.	Мехіко	3,1	Джакарта	9,3	Карачі	20,2
15.	Філадельфія	2,9	Каїр	9,0	Дакка	19,1
16.	Бомбей	2,9	Москва	8,8	Бангкок	18,9
17.	Ріо-де-Жанейро	2,9	Делі	8,8	Пекін	18,9
18.	Детройт	2,8	Осака	8,5	Москва	17,9
19.	Неаполь	2,8	Париж	8,5	Шеньчжень	17,8
20.	Ленінград	2,6	Маніла	8,5	Буенос-Айрес	15,7

Завдання 3. Розподіліть агломерації, список яких подано у табл. 21, за частинами світу. Проаналізуйте одержані результати з щодо кількості агломерацій та чисельності мешканців у них у розрізі макрорегіонів світу. Дайте пояснення виявленим відмінностям. Проаналізуйте географічне положення перелічених агломерацій. Скільки з них знаходиться на берегах морів? Скільки – на великих судноплавних річках? Які агломерації є найбільш віддаленими від моря?

Результати завдань 2-3 запишіть у вигляді таблиці.

Назва агломерації	Частка жителів від населення країни, %	Країна, частина світу	Особливості географічного положення агломерації
Токіо			

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський М.О. Географія населення: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДПУ імені Миколи Гоголя, 2001. 191 с.
2. Война І.М. Географія населення: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2023. 88 с.
3. Гудзеляк І. Географія населення: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 256 с.
4. Сегіда К.Ю., Паталашка О.О. Географія населення з основами демографії: методичні рекомендації. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 82 с.
5. Слащук А., Поручинська І. Географія населення з основами демографії. Методичні рекомендації до практичних робіт для студентів денної та заочної форм навчання. Луцьк, 2022. 35 с.
6. [Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. ЦЕС, 2024.](#)
7. [Demographic Yearbook 2022. UN: New York, 2023. 823 p.](#)
8. [Country comparisons: Death rate](#)
9. [Country comparisons: Birth rate](#)
10. [World Population 2023. Data Sheet](#)

ДОДАТКИ

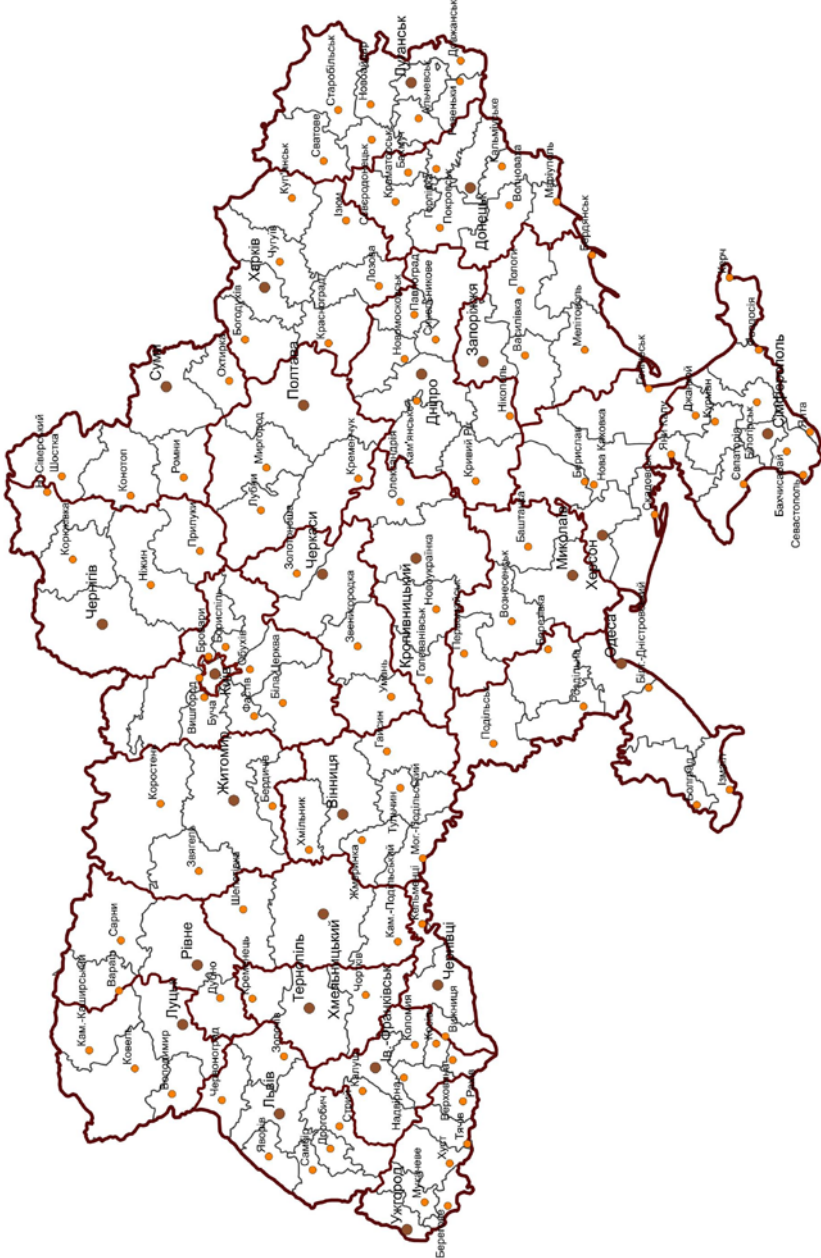
Додаток А

Щільність населення у розрізі районів України, 2021 р.

Область, район	Щільність населення, осіб/км ²	Область, район	Щільність населення, осіб/км ²
Вінницька		Самбірський	70,1
Вінницький	95,4	Стрийський	85,3
Гайсинський	42,9	Червоноградський	78,5
Жмеринський	62,5	Яворівський	76,0
Мог.-Подільський	45,6	Миколаївська	
Тульчинський	40,7	Баштанський	20,9
Хмільницький	50,9	Вознесенський	30,0
Волинська		Миколаївський	88,2
Вол.-Волинський	68,3	Первомайський	39,9
Кам.-Каширський	28,2	Одеська	
Ковельський	35,4	Березівський	19,7
Луцький	87,1	Біл.-Дністровський	38,6
Дніпропетровська		Болградський	33,9
Дніпровський	210,2	Ізмаїльський	60,1
Кам'янський	91,1	Одеський	351,0
Криворізький	135,0	Подільський	32,6
Нікопольський	81,0	Роздільнянський	29,3
Новомосковський	49,3	Полтавська	
Синельниківський	31,5	Кременчуцький	65,4
Павлоградський	71,6	Лубенський	35,1
Донецька		Миргородський	33,1
Бахмутський	120,8	Полтавський	55,3
Волноваський	32,8	Рівненська	
Краматорський	109,4	Вараський	41,7
Маріупольський	198,9	Дубенський	51,8
Покровський	100,2	Рівненський	87,9
Горлівський	279,6	Сарненський	34,2
Донецький	518,5	Сумська	
Кальміуський	39,2	Конотопський	39,3
Житомирська		Охтирський	39,3
Бердичівський	54,4	Сумський	69,1
Житомирський	59,2	Роменський	29,3
Коростенський	23,7	Шосткинський	37,2
Нов.-Волинський	32,8	Тернопільська	
Закарпатська		Кременецький	54,8
Берегівський	131,6	Тернопільський	92,0
Мукачівський	124,2	Чортківський	66,6
Рахівський	44,3	Харківська	
Тячівський	99,1	Богодухівський	28,5
Ужгородський	108,4	Ізюмський	30,7

Область, район	Щільність населення, осіб/км ²	Область, район	Щільність населення, осіб/км ²
Хустський	84,6	Красноградський	22,2
Запорізька		Куп'янський	29,7
Бердянський	41,2	Лозівський	38,4
Василівський	42,9	Харківський	667,7
Запорізький	190,0	Чугуївський	42,0
Мелітопольський	41,2	Херсонська	
Пологівський	25,5	Бериславський	20,8
Ів.-Франківська		Генічеський	18,8
Верховинський	24,0	Каховський	35,7
Ів.-Франківський	143,2	Скадовський	24,2
Калузький	80,7	Херсонський	127,2
Коломийський	112,8	Хмельницький	
Косівський	100,8	Кам.-Подільський	64,4
Надвірнянський	69,8	Хмельницький	63,8
Київська		Шепетівський	53,6
Білоцерківський	68,1	Черкаська	
Бориспільський	52,6	Звенигородський	38,6
Броварський	83,6	Золотоніський	33,5
Бучанський	220,5	Уманський	56,8
Вишгородський	18,8	Черкаський	87,6
Обухівський	65,1	Чернівецька	
Фастівський	62,6	Вижницький	48,4
Кіровоградська		Дністровський	74,4
Голованівський	29,5	Чернівецький	159,9
Кропивницький	46,1	Чернігівська	
Новоукраїнський	27,4	Корюківський	20,0
Олександрійський	42,5	Ніжинський	31,6
Луганська		Н.-Сіверський	14,3
Сватівський	15,2	Прилуцький	30,4
Северодонецький	139,7	Чернігівський	45,0
Старобільський	18,6	АР Крим	
Щастинський	24,0	Бахчисарайський	189,2
Алчевський	220,3	Білогірський	41,9
Довжанський	97,1	Джанкойський	54,3
Луганський	248,9	Євпаторійський	67,3
Ровеньківський	142,0	Керченський	70,3
Львівська		Курманський	41,2
Дрогобицький	159,3	Перекопський	49,5
Золочівський	56,1	Сімферопольський	280,8
Львівський	231,5	Феодосійський	84,0
		Ялтинський	216,6

Адміністративна карта України

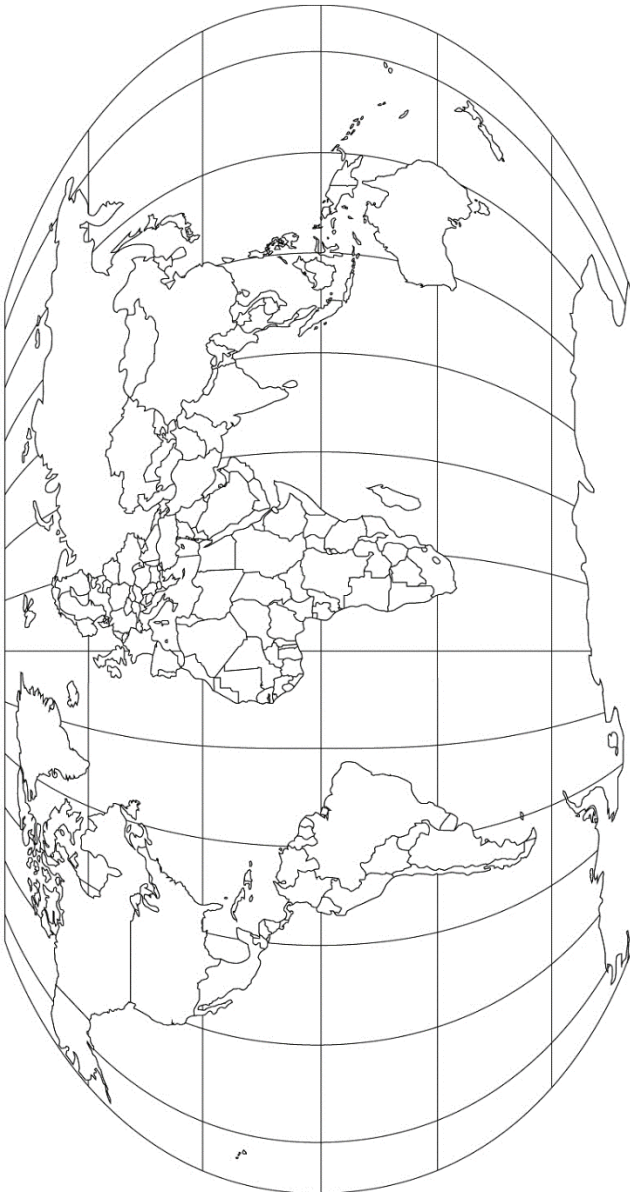


Найбільші за людністю міста світу (2023 р.)

№ п/п	Міста	Населення, тис. осіб	№ п/п	Міста	Населення, тис. осіб
1.	Шанхай	24 315,5	27.	Токіо	8 336,6
2.	Шеньчжень	17 494,4	28.	Нью-Йорк	8 175,1
3.	Гуанчжоу	16 096,7	29.	Ханой	8 053,7
4.	Кіншаса	16 000,0	30.	Тайбей	7 871,9
5.	Стамбул	14 804,1	31.	Ліма	7 737,0
6.	Буенос-Айрес	13 076,3	32.	Богота	7 674,4
7.	Мумбаї	12 691,8	33.	Лондон	7 556,9
8.	Сан-Паулу	12 400,2	34.	Гонконг	7 491,6
9.	Мехіко	12 294,1	35.	Чунцін	7 457,6
10.	Пекін	11 716,6	36.	Ченду	7 415,6
11.	Карачі	11 624,2	37.	Багдад	7 216,0
12.	Тяньцзінь	11 090,3	38.	Ціндао	7 172,5
13.	Делі	10 927,9	39.	Тегеран	7 153,3
14.	Ухань	10 392,7	40.	Нанчонг	7 150,0
15.	Москва	10 381,2	41.	Шеньян	7 050,0
16.	Дакка	10 356,6	42.	Хайдарабад	6 909,9
17.	Сеул	10 349,3	43.	Ріо-де-Жанейро	6 747,8
18.	Дунгуань	9 644,9	44.	Сучжоу	6 715,6
19.	Каїр	9 606,9	45.	Лахор	6 310,9
20.	Хіан	9 600,0	46.	Сінгапур	5 638,7
21.	Нанкін	9 314,7	47.	Тайань	5 499,0
22.	Ханчжоу	9 236,0	48.	Дар-ес-Салам	5 383,7
23.	Фошань	9 042,5	49.	Санкт-Петербург	5 351,9
24.	Лагос	9 000,0	50.	Александрія	5 236,5
25.	Хошимін	8 993,1	51.	Харбін	5 242,9
26.	Джакарта	8 540,1	52.	Багкок	5 104,5
27.	Бенгалуру	8 443,7	53.	Хефей	5 050,0

Складено за [«Сто найбільших міст світу»](#)

Політична карта світу



Навчальне видання

БАРАНОВСЬКИЙ Микола Олександрович

ГЕОГРАФІЯ НАСЕЛЕННЯ: ПРАКТИКУМ

Навчально-методичний посібник

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку 29.07.2024 р. Формат 60x80x16. Папір офсетний.
Гарнітура Computer Modern Ум. друк. арк. 2,09 Тираж 100 прим.
Замовлення №



Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/а
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn@ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.